

Nespôsobilosť prezidenta Slovenskej republiky na výkon funkcie – garantovanie funkčnosti ústavného systému či možnosť odstavenia hlavy štátu?

Incapacity of the President of the Slovak Republic for the Performance of his/her Duties – Guaranteeing the Functionality of Constitutional System or the Possibility of “Shut down” the Head of State?

Marek Domin*

Abstrakt

Príspevok upriamuje pozornosť na platnú právnu úpravu predpokladajúcu možnosť, že prezident Slovenskej republiky sa počas svojho funkčného obdobia môže stať nespôsobilým na výkon funkcie, s čím Ústava spája nezanedbateľné dôsledky. Cieľom je posúdiť, či existujúca úprava dostatočným spôsobom zabezpečuje riadny výkon prezidentských právomocí aj v prípade, ak by osoba zastávajúca úrad prezidenta nebola na výkon svojej funkcie spôsobilá. Pozornosť je však venovaná aj potenciálnemu zneužitiu súčasnej úpravy. Príspevok preto skúma aj to, či by Ústavou predpokladanú nespôsobilosť prezidenta bolo možné využiť na presadenie určitého rozhodnutia, ku ktorému sa hlava štátu stavia odmietavo, prípadne naopak, k zabráneniu prijatia určitého rozhodnutia hlavou štátu samotnou. Súčasťou záveru príspevku je, v kontexte stručnej komparácie s ústavnými úpravami v ostatných krajinách V4, aj formulácia návrhov *de lege ferenda*.

Kľúčová slova

Prezident; spôsobilosť prezidenta na výkon funkcie; zastupovanie prezidenta; zbavenie funkcie prezidenta.

Abstract

The article draws attention to current legal regulation presupposing a possibility that the President of the Slovak Republic may become unable to perform presidential duties, with which the Constitution links significant consequences. The aim of the paper is to assess whether existing regulation sufficiently ensures proper exercise of presidential powers even if the President is incapable to perform presidential duties. However, also potential abuse of legal regulation is dealt with. Therefore, the paper examines whether the incapacity of the President presumed by the Constitution could be used to enforce a decision, which the head of State opposes, or, conversely, to prevent adoption of a decision by the head of State itself. The conclusion of the paper also includes, in the context of a brief comparison with constitutional arrangements in other V4 countries, formulation of proposals *de lege ferenda*.

* Doc. JUDr. Marek Domin, PhD., docent, Katedra ústavného práva, Právnická fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava, Slovenská republika / Associate Professor, Department of Constitutional Law, Faculty of Law, Comenius University, Bratislava, Slovak Republic / E-mail: marek.domin@flaw.uniba.sk / ORCID: 0000-0003-4765-0919 / Scopus ID: 57217104736

Keywords

Ability of the President to Perform his/her Duties; President; Removal of the President from the Office; Representing the President.

Úvod

V novembri 2020 utrpel republikánsky kandidát Donald Trump volebnú porážku a musel úrad prezidenta Spojených štátov amerických prenechať svojmu rivalovi z Demokratickej strany. Štyridsiatym šiestym americkým prezidentom sa tak napokon stal Joseph Biden Jr. Odovzdanie úradu však ani zďaleka nebolo ukázkové, práve naopak. Vrcholom boli tragické násilnosti v budove federálneho Kongresu, ktorých sa mali dopustiť práve podporovatelia porazeného dnes už bývalého prezidenta, a to dokonca na jeho výzvu. Aj keď sa volebné obdobie Donalda Trumpa v čase týchto udalostí neúprosne chýlilo ku koncu, v americkej verejnosti sa začalo uvažovať nad možnou aplikáciou odseku 4 XXV. dodatku k Ústave Spojených štátov amerických. V zmysle tohto dodatku by, podľa niektorých názorov, bolo možné prezidenta zbaviť funkcie z dôvodu jeho nespôsobilosti na jej výkon, pričom by mohlo ísť nie len o nespôsobilosť fyzickú, ale aj o nespôsobilosť mentálnu.¹ Pre porovnanie, podobné úvahy viedli aj Výbor Senátu Parlamentu Českej republiky pre zahraničné veci, obranu a bezpečnosť, ktorý vo svojom nie až tak dávnom uznesení tvrdil, že prezident Českej republiky Miloš Zeman nie je v zmysle čl. 66 Ústavy Českej republiky spôsobilý na výkon funkcie, keďže sa javí ako dezorientovaný, čo sa malo prejavovať, okrem iného, aj zlým citovaním českej ústavy.²

Nech už si o bývalom americkom prezidentovi Trumpovi (i českom prezidentovi Zemanovi) myslíme čokoľvek, stručne načrtnuté udalosti sú nepochybne zaujímavé aj pre slovenskú konštitucionalistiku. Nespôsobilosť na výkon funkcie totiž celkom poľahky môže postihnúť aj iného vrcholného politického predstaviteľa, vrátane niektorého z tých slovenských. To, že ide o reálnu hrozbu umocňuje aj celosvetová pandémia ochorenia COVID-19, ktorá sa v roku 2020 dostala do Európy a v čase písania týchto riadkov rezonovala už jej tretia vlna.³ Toto ochorenie si pritom nevyberalo a okrem miliónov radových občanov postihlo aj vrcholných štátnych predstaviteľov, okrem iných napríklad aj britského premiéra Borisa Johnsona.⁴

¹ Porovnaj napr. Trump presidency and Capitol siege: What is the 25th Amendment? *BBC* [online]. 7. 1. 2021 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55571964>; Pre širšie súvislosti pozri napr. TAKÁCS, D. Hypotetické konce funkčného obdobia prezidenta Donalda Trumpa – 25. dodatok alebo impeachment? In: *Comenius Odborný blog* [online]. 12. 1. 2021 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2021/01/12/hypoteticke-konce-funkcneho-obdobia-prezidenta-donald-trump-25-dodatok-alebo-impeachment/>

² Porovnaj Senát usnesení o nezpôsobilosti Zemana pro výkon funkce nepřijme. Ústavní komise to nedoporučila. *IROZHLAS.CZ* [online]. 20. 7. 2021 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/senat-komise-prezident-milos-zeman-schopnost-vykonavat-urad_2107201242_tzr

³ Rukopis tohto článku bol finalizovaný na prelome decembra 2021 a januára 2022.

⁴ Porovnaj Britského premiéra previezli na jednotku intenzívnej starostlivosti. *PRÁVDA.SK* [online]. 6. 4. 2020 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/547779-online-britskeho-premiera-preventivne-previezli-do-nemocnice/>

Nespôsobilosť jednotlivca vykonávať právomoci, ktoré mu právny poriadok zveruje, má zásadné odlišnú povahu v závislosti od druhu orgánu verejnej moci, v ktorom daný jednotlivec pôsobí. Z hľadiska možných ústavnopolitických dôsledkov bude totiž zásadný rozdiel to, či ide o jednotlivca tvoriaceho súčasť kolektívneho orgánu verejnej moci, alebo ide o jednotlivca predstavujúceho monokratický orgán. Príkladom prvej možnosti v podmienkach Slovenskej republiky môže byť napríklad Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „Národná rada“). Ak jeden alebo niekoľko jej poslancov prestane byť spôsobilých vykonávať svoju funkciu, dôsledok, s výnimkou extrémneho prípadu zahŕňajúceho nespôsobilosť týkajúcu sa viac ako 74 poslancov,⁵ nemusí byť závažný. Národná rada by totiž dokázala svoje právomoci plniť aj naďalej. Naopak, ak by sa nespôsobilou stala osoba pôsobiaca ako monokratický orgán, dôsledky môžu byť, berúc do úvahy význam daného orgánu a jeho právomoci, nepochybne závažnejšie. V plnej miere to platí v prípade prezidenta, vrátane prezidenta Slovenskej republiky (ďalej aj len „prezident“). Ak by osoba zastávajúca úrad prezidenta nebola spôsobilá právomoci z tohto úradu vyplývajúce vykonávať, celkom určite by to mohlo mať, v závislosti od ďalších faktorov, nezanedbateľný vplyv na riadne fungovanie ústavného systému. Možno preto súhlasiť s názorom, že pre štát je dôležitejšia samotná možnosť uplatnenia právomocí hlavy štátu ako osoba, ktorej sa tieto právomoci majú zveriť.⁶ Uvedené trefne ilustruje aj známe francúzske heslo „*Le Roi Est Mort, Vive Le Roi!*“ („*Kráľ je mŕtvý, nech žije kráľ*“).⁷ Aj vzhľadom na uvedené Ústava Slovenskej republiky⁸ (ďalej aj len „Ústava“), no nie len tá,⁹ predpokladá mechanizmus, ako sa s nespôsobilosťou prezidenta na výkon funkcie vysporiadať, a to v záujme toho, aby prezidentské právomoci boli vykonávané čo možno najkontinuálnejšie. V opačnom prípade by totiž hrozilo riziko závažných defektov v chode ústavného systému.

Berúc do úvahy aj medzery v doterajšej (slovenskej) ústavnoprávnej spisbe, cieľom tohto príspevku je posúdiť, či existujúca právna úprava v Slovenskej republike predpokladajúca možnosť nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie je dostatočná. V tejto súvislosti sa zameriame na dve otázky. Tou prvou je to, či platná úprava (I) dostatočne zabezpečuje riadny chod ústavného systému, menovite výkon prezidentských právomocí, v prípade, ak by prezident nebol na výkon funkcie spôsobilý. Druhá otázka sa týka možného zneužitia súčasnej úpravy. Nemožno totiž vylúčiť, že isté politické sily by mohli mať záujem inštitút nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie využiť aj na presadenie určitého rozhodnutia, ku ktorému sa hlava štátu stavia odmietavo, prípadne naopak, k zabráneniu prijatia určitého rozhodnutia hlavou štátu samotnou. Článok sa preto pokúsi nájsť odpoveď na otázku, či existujúca úprava obsahuje aj (II) mechanizmy sťažujúce jej zneužitie, teda či existujú

⁵ Ak by z celkového počtu 150 poslancov bolo na výkon funkcie nespôsobilých najviac 74, zostávajúcich 76 by stále teoreticky bolo schopných činnosť parlamentu zabezpečiť.

⁶ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1241.

⁷ Zhodne aj FILIP, J. Čl. 66. In: BAHÝTOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P., PODHRÁZKÝ, M., SUCHÁNEK, R., ŠÍMÍČEK, V., VYHNÁNEK, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 813.

⁸ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

⁹ Porovnaj napr. čl. 66 Ústavy Českej republiky, čl. 7 Ústavy Francúzskej republiky, čl. 131 Ústavy Republiky Poľsko, čl. 86 Ústavy Talianskej republiky, čl. 12 Základného zákona Maďarska alebo čl. 56 Základného zákona Spolkovej republiky Nemecko.

mechanizmy zabráňujúce praktickému zbaveniu úradujúcej hlavy štátu jej funkcie z dôvodu domnejšej (no nie skutočnej) nespôsobilosti na jej výkon.

Pokiaľ ide o štruktúru článku, začneme priblížením (1) ústavnej úpravy nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie a jej dôsledkov. Pokračovať budeme (2) doterajšími praktickými skúsenosťami, ktoré sme v podmienkach Slovenskej republiky s nespôsobilosťou hlavy štátu na výkon funkcie mali. Následne sa budeme venovať (3) právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“) viažucej sa na nespôsobilosť prezidenta, ako aj samotnému konaniu pred ním. Predposledná časť bude venovaná zamysleniu sa (4) nad možným zneužitím inštitútu nespôsobilosti prezidenta na dosiahnutie prijatia, alebo naopak neprijatia určitého rozhodnutia hlavy štátu. A napokon, v záverečnej časti článku zosumarizujeme odpovede na obe položené otázky a pokúsime sa, aj v kontexte stručnej komparácie s ústavnými úpravami v ostatných krajinách V4, o stručné návrhy v rovine *de lege ferenda*, ktoré by mohli prispieť ku kvalitnejšej právnej úprave skúmanej problematiky (nie len) na Slovensku.

1 Nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie a jej dôsledky

Ako už bolo naznačené v úvode, Ústava výslovnú úpravu predpokladajúcu možnosť nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie, ako aj jej dôsledky, obsahuje. Relevantná časť ústavného textu je však relatívne stručná a je koncentrovaná v čl. 105 zahŕňajúcom dva odseky. Zo systematického hľadiska sú tieto ustanovenia súčasťou prvého oddielu („*Prezident Slovenskej republiky*“) šiestej hlavy („*Výkonná moc*“) Ústavy.

Ustanovenie čl. 105 ods. 1, to z dvojice odsekov rozsiahlejšie, určuje, že „*ak nie je prezident zvolený alebo ak sa funkcia prezidenta uvoľní a ešte nie je zvolený nový prezident, alebo ak bol zvolený nový prezident, ale ešte nezložil sľub, alebo ak prezident nemôže svoju funkciu vykonávať pre závažné dôvody, oprávnenia prezidenta [...] prechádzajú na ...*“. Súčasťou plného znenia citovaného ustanovenia je aj uvedenie výpočtu oprávnení či právomocí prezidenta, ktoré v čase jeho nespôsobilosti prechádzajú na iné ústavné orgány. Druhý odsek čl. 105 následne uvádza: „*Ak prezident nemôže vykonávať svoju funkciu dlhšie ako šesť mesiacov, Ústavný súd Slovenskej republiky vyhlási, že funkcia prezidenta sa uvoľnila. Dňom tohto vyhlásenia sa skončí funkčné obdobie doterajšieho prezidenta.*“

Dva odseky skúmaného čl. 105 Ústavy možno vnímať dvoma odlišnými spôsobmi. Jednou možnosťou je to, že formulujú akoby dva odlišné druhy nespôsobilosti prezidenta. Zatiaľ čo v prípade prvého odseku by išlo o nespôsobilosť dočasnú, v prípade druhého odseku zas o nespôsobilosť dlhodobú. V čl. 105 ods. 1 totiž nie je uvedená dĺžka trvania nespôsobilosti resp. dôvodov, ktoré by ju mali zakladať, zatiaľ čo čl. 105 ods. 2 výslovne uvádza, že musí ísť o nespôsobilosť trvajúcu dlhšie ako šesť mesiacov. Okrem otázky časovej, rozdiel medzi oboma odsekmi spočíva aj v tom, že v prípade toho prvého ústavný text pracuje s pojmom „závažné dôvody“, zatiaľ čo v prípade toho nasledujúceho hovorí len o nemožnosti vykonávať funkciu prezidenta. Druhou alternatívou prístupu k čl. 105 je chápanie oboch odsekov ako navzájom systematicky previazaných, pričom zmyslom odseku 2 je len

ustanoviť ďalšie dôsledky spojené s plynutím času. Prikláňame sa práve k takejto interpretácii, a to aj napriek už uvedenej skutočnosti, že odsek 2 výslovne nespomína závažný dôvod ako predpoklad pre nastúpenie určených dôsledkov. V opačnom prípade, teda ak by sme oba odseky považovali za ustanovenia zakladajúce dva samostatné a na sebe nezávislé druhy nespôsobilosti prezidenta, logicky by bolo nutné pripustiť i to, že môže dôjsť k naplneniu normy obsiahnutej v odseku 2 aj bez toho, aby mu predchádzalo naplnenie normy obsiahnutej v odseku 1. Povedané zrozumiteľnejšie, museli by sme pripustiť možnosť zbavenia prezidenta jeho funkcie (dôsledok odseku 2) aj bez toho, aby najskôr došlo k zastupovaniu nespôsobilého prezidenta (dôsledok odseku 1).

Pri skúmaní Ústavou predpokladanej nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie treba osobitnú pozornosť v prvom rade venovať **dôvodom, ktoré ústavne relevantnú nespôsobilosť prezidenta môžu spôsobovať**. Ustanovenie čl. 105 ods. 1 výslovne hovorí o *závažných dôvodoch*, čo implikuje prinajmenšom dve skutočnosti. Po prvé, v dôsledku použitia plurálu prichádzajú do úvahy viaceré rôzne skutočnosti, ktoré by mohli viesť ku konštatovaniu nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie. Samozrejme, v praxi postačuje ak nastane jeden akýkoľvek relevantný dôvod. Po druhé, malo by ísť o dôvod dosahujúci istú intenzitu. Ak Ústava používa slovo „závažný“, ústavodarca tým zrejme chcel zdôrazniť, že pre vznik nespôsobilosti hlavy štátu by nemalo postačovať to, ak prezident nemôže svoju funkciu vykonávať pre akýkoľvek dôvod, ktorý nedosahuje požadovanú intenzitu. Problémom je, samozrejme, to, že nájsť hranicu medzi dôvodmi, ktorú sú závažné a tými, ktoré takúto intenzitu ešte nedosahujú, nie je jednoduché. Ústavodarca nám v hľadaní odpovede nepomohol ani tým, že by súčasťou skúmaného ustanovenia bol napríklad demonštratívny výpočet relevantných dôvodov.

Súčasťou množiny dôvodov, ktoré by naplňali hypotézu normy obsiahnutej v čl. 105 ods. 1 Ústavy, nepochybne sú dôvody zdravotné. Medzi ne môžeme zaradiť nie len dôvody týkajúce sa fyzického zdravia osoby vykonávajúcej post hlavy štátu, ale aj tie, ktoré by sa vzťahovali na jej duševný stav. Isteže, netreba zabúdať na požadovanú intenzitu. Ladislav Orosz v tejto súvislosti hovorí napríklad o ťažkej chorobe.¹⁰ Za dôvod nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie predpokladaný v čl. 105 ods. 1 by preto celkom určite nemohlo byť považované to, ak by hlava štátu trpela miernymi bolesťami hlavy trvajúcimi len niekoľko dní alebo ak by utrpela úraz, ktorý by si však nevyžadoval hospitalizáciu a ktorý by *de facto* prezidentovi vo výkone úradu nebránil. Naopak, ak by zdravotný stav prezidenta bol natoľko závažný, že prezident by nebol pri vedomí a musel by byť uvedený do umelého spánku, už by sme o naplnení hypotézy normy čl. 105 ods. 1 nepochybne mohli uvažovať.

Ján Drgonec k možným dôvodom subsumovateľným pod čl. 105 ods. 1 Ústavy, okrem dôvodov zdravotných, zaraďuje aj opustenie územia štátu.¹¹ K tomu sa žiada dodať, že aby išlo o dôvod spôsobilý znemožniť prezidentovi výkon jeho funkcie, musí ísť o opustenie územia trvajúce určitý čas či prebiehajúce v období, kedy výkon funkcie prezidenta, resp. niektorých z tejto funkcie vyplývajúcich právomocí, bude skutočne nevyhnutný. Ak osoba

¹⁰ Porovnaj OROSZ, L., ŠIMUNIČOVÁ, K. *Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky*. Bratislava: Veda, 1998, s. 65.

¹¹ DRGONEC, 2015, op. cit., s. 1241.

vykonávajúca funkciu hlavy štátu opustí územie Slovenskej republiky na týždeň počas letných mesiacov, s cieľom rekreácie pri mori a navyše o tom vopred pracovníkov svojej kancelárie informuje, len ťažko možno ustáť tvrdenie, že by malo ísť o skutočnosť naplňujúcu hypotézu čl. 105 ods. 1. Ako zaujímavosť možno dodať, že niektoré ústavy absenciu osoby vykonávajúcej funkciu hlavy štátu na území štátu skutočne predpokladajú a riešia. Napríklad ústava Portugalska dokonca prezidentovi (až na výnimky) zakazuje opustiť územie štátu bez súhlasu parlamentu.¹² Absenciu na území štátu ako dôvod pre prechod výkonu právomocí prezidenta na iný ústavný orgán zas predpokladá napríklad ústava Tanzánie.¹³

Ani ústavne relevantným opustením územia Slovenskej republiky sa však výpočet dôvod, ktoré možno subsumovať pod čl. 105 ods. 1 Ústavy, zrejme nekončí. Marián Giba medzi možné dôvody subsumovateľné pod závažné dôvody spôsobujúce nespôsobilosť prezidenta, aj keď ich sám označuje za „fantastické“, uvádza aj eventuálny únos hlavy štátu či jej nezvestnosť ako takú.¹⁴ V načrtnutom prípade, ak si odmyslíme možnosť fyzickej nespôsobilosti spôsobenej násilím zo strany únoscov, by nespôsobilosť vykonávať funkciu bola daná predovšetkým tým, že by osoba zastávajúca funkciu prezidenta nebola v spojení so svojim administratívnym zázemím, čo by jej neumožňovalo svoje akty realizujúce prezidentské právomoci komunikovať smerom navonok. Únos hlavy štátu je síce prakticky ťažko predstaviteľný, no ako teoretickú možnosť dôvodu zakladajúceho nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie ho úplne vylúčiť nemožno.

V literatúre sa možno stretnúť aj s názorom, že závažným dôvodom zabraňujúcim prezidentovi vo výkone funkcie teoreticky môže byť aj pozbavenie osobnej slobody v súvislosti s jeho obžalobou za vlastizradu alebo úmyselné porušenie Ústavy.¹⁵ Zákon o Ústavnom súde¹⁶ totiž v prípade konania o obžalobe prezidenta predpokladá subsidiárnu aplikáciu Trestného poriadku,¹⁷ z ktorej vo všeobecnosti *a priori* nemožno vylúčiť ani inštitúty spočívajúce v obmedzení osobnej slobody obžalovaného. Bez nároku na podrobnejšiu analýzu, ktorá by už prekračovala zámer tohto článku, však možno vysloviť pochybnosti o tom, či pozbavenie osobnej slobody (napríklad z dôvodu vzatia do väzby alebo zadržania¹⁸) je vôbec v prípade konania o obžalobe prezidenta prípustné. Ak pre nič iné, tak pripustením možnosti obmedziť osobnú slobodu prezidenta ešte pred tým, než Ústavný súd meritórne rozhodne o jeho vine, by fakticky došlo k odňatiu výkonu právomocí prezidenta bez toho, aby takýto prípad obmedzenia výkonu funkcie prezidenta Ústava samotná predpokladala.

¹² Porovnaj čl. 129 Ústavy Portugalskej republiky. Výnimkou je, okrem iného, prípad, ak by išlo o neoficiálnu návštevu netrvajúcu dlhšie ako päť dní.

¹³ Porovnaj čl. 37 Ústavy Zjednotenej republiky Tanzánie.

¹⁴ GIBA, M. et al. *Ústavné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 265.

¹⁵ Porovnaj EALÍK, M., EALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, s. 505. Uvedení autori síce predmetný názor vyslovili v nadväznosti na konanie pred Ústavným súdom predpokladané v čl. 105 ods. 2 Ústavy, no máme za to, aj vzhľadom na závery o systematickej prepojenosti oboch odsekov čl. 105, že je aplikovateľný aj na situáciu predpokladanú v norme čl. 105 ods. 1.

¹⁶ Zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

¹⁷ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹⁸ Porovnaj § 71 a § 85 a nasl. Trestného poriadku.

Slovenská ústava nedáva výslovnú odpoveď ani na otázku rozsahu nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie. Otázka preto môže znieť aj tak, či je pod nespôsobilosťou na výkon funkcie potrebné rozumieť to, že hlava štátu nie je spôsobilá na výkon žiadnych právomocí, ktoré jej z jej funkcie vyplývajú, alebo môže nastať aj nespôsobilosť na výkon len niektorých z nich. V literatúre sa v tejto súvislosti možno stretnúť s názorom, že do úvahy prichádzajú dve alternatívy. Postačí buď nespôsobilosť na výkon dôležitých prezidentských právomocí, aj keď v menšom počte, alebo bude musieť ísť o nespôsobilosť na výkon väčšieho počtu či väčšiny z menej dôležitých právomocí.¹⁹ Odhliadnuc od problému odlíšenia dôležitejších prezidentských právomocí od tých menej dôležitých, v praxi je, podľa nášho názoru, ťažko predstaviteľný stav, kedy prezident nebude pre závažné dôvody spôsobilý len na výkon niektorých právomocí. Ak by prezident napríklad ležal v kóme alebo by bol unesený a držaný „pod zámkom“ na neznámom mieste, v oboch prípadoch by z povahy veci nebol spôsobilý na výkon žiadnych zo svojich právomocí. Prikláňame sa preto k záveru, že otázka potrebného rozsahu nespôsobilosti na výkon funkcie nie je podstatná, keďže z povahy veci existuje buď stav, kedy prezident je na výkon svojej funkcie spôsobilý úplne, alebo existuje stav, kedy spôsobilý na jej výkon nie je vôbec.²⁰ V rámci načrtnutej diskusie ešte treba dodať, že ak by skutočne prezident nebol spôsobilý len na výkon niektorých svojich právomocí, jej dôsledky, čiže aktivácia zastupovania hlavy štátu, by sa mala týkať len týchto právomocí. V opačnom prípade by sme išli proti zmyslu a účelu zastupovania hlavy štátu ako takému. Prikláňame sa však, ako už aj bolo načrtnuté, k interpretácii, že prezident môže byť na výkon svojej funkcie spôsobilý, a teda aj nespôsobilý, len vo vzťahu k výkonu funkcie ako celku.

Dôsledkom nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie je aktivácia inštitút zastupovania hlavy štátu. Zastupovania prezidenta v podmienkach ústavného systému Slovenskej republiky spočíva v prechode (vybraných) prezidentských právomocí na iné ústavné orgány. V zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy sú týmito orgánmi vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“), predseda vlády a predseda Národnej rady.²¹ Vláda ako kolektívny orgán sa v zmysle citovaného ustanovenia môže uznieť na tom, že výkonom právomocí, ktoré na ňu prešli, poverí svojho predsedu.²² Pre účely tohto príspevku nie je zásadne podstatné to, ktoré

¹⁹ Porovnaj LALÍK, LALÍK, 2019, op. cit., s. 505.

²⁰ Uvedený záver možno ilustrovať na zjednodušenom príklade: Predstavme si situáciu, kedy by prezidentovi jeho zdravotný stav, napríklad zlomená končatina, neumožnil fyzicky prísť na určité miesto. Avšak, pokiaľ by povinnosti vedeli „prísť“ za ním (napr. návšteva zamestnancov prezidentskej kancelárie v nemocničnom zariadení) a on by bol mentálne spôsobilý ich plniť, nemožno hovoriť o tom, že by na výkon funkcie bol nespôsobilý. Zjednodušene povedané, azda všetky prezidentské právomoci sa dajú plniť takpovediac od stola.

²¹ Pre úplnosť sa žiada dodať, že podľa pôvodného znenia čl. 105 ods. 1 Ústavy bolo zastupovanie prezidenta zverené len vláde a jej predsedovi. Zmenila to až prvá novela Ústavy, realizovaná prostredníctvom ústavného zákona č. 244/1998 Z. z., ktorá doplnila predsedu Národnej rady ako tretí z ústavných orgánov zastupujúcich prezidenta, čím reagovala na možnú ústavnú krízu spočívajúcu v tom, že po voľbách do Národnej rady, ktoré sa v roku 1998 rovnako mali konať, by nemal kto prijať demisiu vtedajšej vlády. Výkon tejto právomoci totiž podľa pôvodného znenia čl. 105 ods. 1 v čase zastupovania prezidenta neprechádzal ani na vládu ani jej predsedu, čo by napokon, bolo aj v praxi problematické.

²² Predmetnú ústavnú normu treba interpretovať tak, že pôjde o iné právomoci než je právomoc hlavného veliteľa ozbrojených síl, ktorá prechádza *ex constitutione* priamo na predsedu vlády a nie na vládu ako celok.

prezidentské právomoci na ktorý z trojice uvedených ústavných orgánov prechádzajú, ako ani to, že nejde o všetky prezidentské právomoci, keďže Ústava niektoré z nich, či už úmyselne alebo z nedbanlivosti, konštruuje ako neprechodné a tým pádom aj nezastupiteľné.²³ Ďalej sa preto budeme venovať len prechodu prezidentských právomocí vo všeobecnosti.

To, pri čom ale nepochybne je potrebné sa pristaviť, je časový aspekt. Treba totiž podčiarknuť, že ustanovenie čl. 105 ods. 1 Ústavy výslovne neuvádza **ako dlho musí závažný dôvod nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie existovať aby k prechodu prezidentských právomocí na iné ústavné orgány došlo**.²⁴ Vzhľadom na túto skutočnosť možno konštatovať, že k prechodu právomocí dochádza ihneď,²⁵ teda hneď ako nastane relevantný dôvod spôsobujúci nespôsobilosť hlavy štátu na výkon funkcie, resp. ihneď po tom, ako bude existencia tohto dôvodu známa. Ak je potrebné určitú prezidentskú právomoc vykonať v čase, kedy prezident nie je spôsobilý na výkon funkcie, automaticky dochádza k aktivácii zastupovania hlavy štátu a k možnosti výkonu (väčšiny) jeho právomocí inými ústavnými orgánmi, t. j. vládou, predsedom vlády a predsedom Národnej rady.

K aktivácii zastupovania prezidenta dochádza nie len *ex constitutione*, ale aj *ipso facto*. Stačí teda, že skutočnosť odôvodňujúca nespôsobilosť prezidenta vykonávať funkciu nastala. Ústava nepredpokladá a preto ani nevyžaduje to, aby iný ústavný orgán (alebo akýkoľvek iný orgán verejnej moci) mal svojim rozhodnutím, hoci len deklaratórnym, rozhodnúť o aktivácii zastupovania, čiže o prechode prezidentských právomocí na tri spomenuté ústavné orgány.²⁶ Uvedené, v spojení s tým, že nespôsobilosť prezidenta nemusí trvať určitý minimálny čas, možno označiť za pomerne nebezpečné. Netreba totiž veľa predstavivosti k tomu, aby sa nám vyjavil obraz možného zneužitia ustanovenia čl. 105 ods. 1 Ústavy proti prezidentovi. Podrobnejšie sa zneužitelnosti ústavnej úpravy nespôsobilosti prezidenta venujeme v predposlednej časti článku. Nemusí však ísť len o zlý úmysel. Ustanovenie čl. 105 ods. 1 v praxi môže vyvolať aj dobromyseľný spor o to, či k naplneniu hypotézy, t. j. nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie pre závažné dôvody, skutočne došlo. Na skutočnosť, že v právnom poriadku Slovenskej republiky absentuje osobitné konanie, napríklad konanie pred Ústavným súdom, v rámci ktorého by sa mala hľadať odpoveď na to, či predmetná hypotéza skutočne nastala, v literatúre už bolo poukázané.²⁷

V rámci analýzy nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie predpokladanej v čl. 105 ods. 1 Ústavy a jej dôsledkov sa ešte žiada dodať, že **zastupovanie prezidenta trvá len po dobu trvania jeho nespôsobilosti**. Akonáhle sa prezident opäť stane spôsobilým na výkon funkcie, všetky jeho právomoci sa mu „vracajú“. Na uvedenom nič nemení skutočnosť, že to Ústava výslovne neuvádza. Tento záver totiž vyplýva zo samotnej podstaty zastupovania hlavy štátu a dočasnosti nespôsobilosti prezidenta, ktorá je dôvodom jej aktivácie.

²³ Pre podrobnosti odkazujeme na znenie čl. 105 ods. 1 v spojení s čl. 101 ods. 1 Ústavy.

²⁴ Porovnaj aj CIBULKA, I., et al. *Ústavné právo. Ústavný systém Slovenskej republiky*. Bratislava: PraF UK, 2014, s. 271; alebo PALÚŠ, I., SOMOROVÁ, L. *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2011, s. 357.

²⁵ Podobné závery aj v DRGONEC, 2015, op. cit., s. 1240.

²⁶ Zhodne aj GIBA, 2019, op. cit., s. 266.

²⁷ Porovnaj napr. MACEJKOVÁ, I., BÁRÁNY, E., BARICOVÁ, J., FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. et al. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2020, s. 1263 a nasl.

Avšak, aj pri „navrátení“ prezidentských právomocí môže v praxi vzniknúť spor o to, či nespôsobilosť už skutočne netrvá. Dôvod je rovnaký ako v prípade začiatku nespôsobilosti a aktivácie zastupovania, a síce, že Ústava nezveruje žiadnemu orgánu verejnej moci právomoc o ukončení zastupovania rozhodnúť. Samotná dĺžka trvania nespôsobilosti môže byť rôzna a dokonca sa nemusí počítať ani v týždňoch či dňoch. Predstaviteľná je totiž aj situácia, že osoba zastávajúca prezidentský úrad by bola nespôsobilá na jeho výkon len niekoľko hodín. Ako príklad možno uviesť nedávnu situáciu, kedy prezidentské právomoci v Spojených štátoch amerických prevzala viceprezidentka Kamala Harris len na 85 minút.²⁸

Ustanovenie čl. 105 ods. 1 Ústavy síce neurčuje ako dlho musí nespôsobilosť prezidenta trvať, avšak s časovým aspektom nespôsobilosti pracuje nasledujúci odsek 2. **Ak totiž nespôsobilosť prezidenta vykonávať funkciu trvá dlhšie ako šesť mesiacov, má to viesť k uvoľneniu funkcie prezidenta.** V tomto prípade preto už možno hovoriť o akejsi dlhodobej nespôsobilosti na výkon funkcie. Norma obsiahnutá v čl. 105 ods. 2, ako sme už naznačili skôr, systematicky nadväzuje na normu obsiahnutú v odseku 1. Na tomto konštatovaní nič nemení ani skutočnosť, že ustanovenie odseku 2 výslovne nepoužíva slovné spojenie „závažný dôvod“. Ťažko si totiž možno predstaviť situáciu, kedy by prezident nebol na výkon funkcie spôsobilý viac ako pol roka a pritom by daná nespôsobilosť nebola zapríčinená *závažným* dôvodom.

K uvoľneniu funkcie prezidenta v dôsledku jeho nespôsobilosti trvajúcej dlhšie ako šesť mesiacov však, na rozdiel od prípadu aktivácie jeho zastupovania podľa čl. 105 ods. 1, nedochádza *ex constitutione* ani *ipso facto*. Naopak, Ústava v čl. 105 ods. 2 predpokladá **nutnosť rozhodnutia orgánu verejnej moci, ktorý nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie trvajúcu dlhšie ako šesť mesiacov autoritatívne konštatuje.** Príslušným orgánom je Ústavný súd, čo možno hodnotiť, predovšetkým so zreteľom na jeho postavenie, za vhodné riešenie. Podrobnostiam týkajúcim sa právomoci Ústavného súdu a konaní pred ním sa venuje štvrtá časť tohto článku.

Ako zaujímavosť možno pripomenúť, že podľa pôvodného znenia ústavného textu, až do prijatia jeho novely z roku 1999,²⁹ musela nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie, aby bola pre uvoľnenie funkcie prezidenta ústavnoprávne relevantná, trvať až jeden rok. V tom čase však právomoc rozhodnúť o „zbavení“ prezidenta jeho funkcie patrila Národnej rade. Zatiaľ čo prechod právomoci z Národnej rady na Ústavný súd jednoznačne súvisel so zavedením priamej voľby hlavy štátu, v prípade skrátenia lehoty zrejme išlo o uvedomenie si skutočnosti, že ročná absencia spôsobilej hlavy štátu môže v chode ústavného systému vyvolať značné problémy.

²⁸ Dôvodom bola skutočnosť, že prezident bol, pre účely lekárskeho vyšetrenia, uvedený do anestézy. Právnym základom bol odsek 3 XXV. dodatku k Ústave Spojených štátov amerických, ktorý predpokladá dobrovoľné prevedenie výkonu právomocí priamo zo strany prezidenta. Pre podrobnosti pozri napr. Kamala Harris: First woman to get US presidential powers (briefly). *BBC* [online]. 20. 11. 2021 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-59352170>

²⁹ Išlo o ústavný zákon č. 9/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992. Zb. v znení neskorších predpisov. Ustanovenie čl. 105 ods. 2 Ústavy v jej pôvodnom znení znelo nasledovne: „*Ak prezident nemôže vykonávať svoju funkciu dlhšie než jeden rok, Národná rada Slovenskej republiky ho z funkcie odvolá a zvolí nového prezidenta na riadne funkčné obdobie.*“

V nadväznosti na Ústavou určenú lehotu (viac ako šesť mesiacov) si možno položiť otázku, či minimálna lehota, po ktorej uplynutí má dôjsť k uvoľneniu funkcie prezidenta, sa nutne musí týkať jedného a toho istého prezidenta. Otázne je teda to, či by čl. 105 ods. 2 bolo možné aplikovať aj v prípade, pokiaľ by končiaci prezident nebol spôsobilý na výkon funkcie napríklad posledné tri mesiace a jeho nástupca by nebol spôsobilý viac ako tri svoje prvé mesiace vo funkcii. Prikláňame sa k záveru, že načrtnutú alternatívu výkladu treba odmietnuť. Nemožno totiž zabúdať na skutočnosť, že (žiadny) zvolený prezident sa nemôže svojej funkcie ujať bez toho aby zložil Ústavou predpísaný sľub, ktorý má zložiť (spravidla) v deň, v ktorom má skončiť volebné obdobie predchádzajúceho prezidenta.³⁰ Ak by kandidát zvolený za nového prezidenta nemal byť spôsobilý na výkon funkcie, možno racionálne predpokladať, že by ani nemohol zložiť predpísaný sľub. Aj uvedené možno považovať za argument v prospech záveru, že čl. 105 ods. 2 chápe prezidenta nie ako úrad, ale osobu, ktorá tento úrad v určitom čase vykonáva.

Dôsledkom rozhodnutia Ústavného súdu o uvoľnení funkcie prezidenta, ku ktorému má dôjsť v nadväznosti na nespôsobilosť hlavy štátu trvajúcu dlhšie ako šesť mesiacov, je **skončenie funkčného obdobia prezidenta**. Z povahy veci pôjde o predčasné skončenie funkčného obdobia.³¹ Rozhodnutie Ústavného súdu má v tomto prípade účinky *ex nunc*, a teda, k uvoľneniu funkcie dochádza až ku dňu vyhlásenia rozhodnutia a nie spätne, napríklad ku dňu podania návrhu či inému dátumu relevantnému pre nespôsobilosť hlavy štátu na výkon funkcie. Ďalšie dôsledky nadväzujúce na skutočnosť, že došlo ku skončeniu funkčného obdobia prezidenta, upravuje čl. 103 ods. 3 Ústavy. Ak sa totiž „*úrad prezidenta uvoľní pred uplynutím funkčného obdobia úradujúceho prezidenta, predseda Národnej rady Slovenskej republiky vyhlási voľbu prezidenta do siedmich dní tak, aby sa prvé kolo volieb uskutočnilo najneskôr do 60 dní odo dňa vyhlásenia voľby prezidenta*“. Za prvý deň lehoty na vyhlásenie volieb treba považovať deň po dni, kedy bolo rozhodnutie Ústavného súdu vyhlásené v Zbierke zákonov. Dôsledkom teda bude vyhlásenie a následné konanie (predčasných) prezidentských volieb.³² Do času, kým bude nový prezident zvolený a kým zloží predpísaný sľub, stále zostáva v účinnosti zastupovanie prezidenta predpokladané v čl. 105 ods. 1. Až do momentu zloženia sľubu novozvoleným prezidentom, ku ktorému by malo prísť v deň nasledujúci po dni, v ktorom boli vyhlásené výsledky volieb,³³ prezidentské právomoci zostávajú „prenesené“ na vládu,

³⁰ Porovnaj čl. 101 ods. 7 Ústavy.

³¹ Taktiež možno hovoriť aj o skrátení funkčného obdobia prezidenta. Porovnaj BRÖSTL, A. et al. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Aleš Čenek, 2015, s. 258.

³² Zaujímavosťou je, že potrebu vyhlásenia prezidentských volieb v dôsledku rozhodnutia Ústavného súdu o uvoľnení funkcie prezidenta výslovne nepredpokladá zákonná úprava, čiže zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva v znení neskorších predpisov. Jeho § 106, upravujúci vyhlasovanie volieb prezidenta, výslovne predvída len rozhodnutie Ústavného súdu, ktorým boli predchádzajúce prezidentské voľby vyhlásené za neplatné.

³³ Porovnaj čl. 101 ods. 8 Ústavy. Zaujímavosťou je, že prezident Rudolf Schuster, prvý prezident zvolený priamo občanmi, zložil sľub až 15. júna 1999, hoci bol zvolený ešte koncom mája. V jeho prípade sa ustanovenie čl. 101 ods. 8 neaplikovalo z dôvodu, že jeho predchodca Michal Kováč neskončil vo funkcii predčasne. Nemohlo sa však aplikovať ani všeobecné pravidlo, podľa ktorého novozvolený prezident skladá sľub v deň, kedy malo skončiť volebné obdobie predchádzajúceho prezidenta, keďže nástupca Michala Kováča nebol zvolený ani do času, kedy jeho volebné obdobie uplynulo (marec 1999).

jej predsedu a predsedu Národnej rady. Zastupovanie prezidenta by však malo trvať najneskôr do pondelka po sobotných voľbách,³⁴ keďže praxou je, že výsledky volieb sa vyhlasujú už deň po voľbách, čiže v nedeľu.³⁵

V literatúre sa možno stretnúť aj s tvrdením, že čl. 105 ods. 2 Ústavy je potenciálne využiteľný aj na „zbavenie sa“ takého prezidenta, ktorý počas plynutia svojho funkčného obdobia prestal spĺňať podmienky, za ktorých môže byť niekto za hlavu štátu zvolený.³⁶ Keďže prezident omladnúť nemôže (jednou z podmienok je vek 40 rokov), predstaviteľná je najmä strata štátneho občianstva Slovenskej republiky. Uvedený záver pritom vychádza zo skutočnosti, že ústavný text v prípade prezidenta neobsahuje, na rozdiel od prípadu poslancov Národnej rady, osobitné ustanovenie výslovne predpokladajúce zánik funkcie hlavy štátu v prípade, ak osoba prestala byť voliteľnou.³⁷

2 Nespôsobilosť prezidenta v praxi

S nespôsobilosťou prezidenta na výkon funkcie, ako aj s jeho zastupovaním ako dôsledkom, Slovenská republika má aj praktické skúsenosti.³⁸ V tejto časti príspevku preto priblížime to, ako sa v dotknutom prípade postupovalo a zhodnotíme, či daný postup reflektoval (vtedy) platnú ústavnú úpravu nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie.

Nespôsobilým na výkon funkcie sa v dôsledku mimoriadne nepriaznivého zdravotného stavu stal už v poradí druhý prezident Slovenskej republiky Rudolf Schuster (v úrade v r. 1999–2004), a to v roku 2000. Koncom júna toho roku sa jeho zdravotný stav zhoršil natoľko, že musel byť prevezený do rakúskeho Innsbrucku a hospitalizovaný v tamomšom zdravotníckom zariadení, v ktorom zotrval viac ako mesiac.³⁹ Na uvedenú skutočnosť zareagovala tak vláda, ako aj predseda Národnej rady. Uvedené ústavné orgány využili ustanovenie čl. 105 ods. 1 Ústavy a realizovali hneď niekoľko prezidentských právomocí.

Ešte pred pristúpením k podrobnejšej analýze sa žiada uviesť, že znenie čl. 105 ods. 1 Ústavy platné a účinné v čase nespôsobilosti prezidenta Rudolfa Schustera síce nebolo totožné s tým súčasným, no podstata spočívajúca v prechode (vybraných) právomocí na predsedu Národnej rady, vládu a jej predsedu bola rovnaká. Rovnako platilo aj pravidlo, podľa ktorého

³⁴ Porovnaj § 20 ods. 3 zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva v znení neskorších predpisov.

³⁵ V zmysle čl. 101 ods. 8 Ústavy sa totiž zvolený kandidát v prípade, ak ide o predčasné voľby, ujíma svojej funkcie už v deň po dni, v ktorom boli vyhlásené výsledky volieb.

³⁶ Pozri BRÖSTL, 2015, op. cit., s. 241.

³⁷ V prípade poslancov Národnej rady ide o čl. 81a písm. c) Ústavy, v zmysle ktorého mandát poslanca „zaniká stratou voliteľnosti“.

³⁸ Zastupovanie prezidenta bolo, okrem nami skúmaného prípadu, aktivované aj v roku 1993 (od 1. januára do 2. marca) a v rokoch 1998 a 1999 (od 2. marca 1998 do 15. júna 1999). V oboch prípadoch však dôvod spočíval v tom, že prezident v danom čase nebol vôbec zvolený.

³⁹ Pre podrobnosti pozri napr. Pred 20 rokmi sa prezident Rudolf Schuster ocitol v ohrození života. AKTUALITY.SK [online]. 25. 6. 2020 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/801891/pred-20-rokmi-sa-prezident-rudolf-schuster-ocitol-v-ohrozeni-zivota/>

sa vláda mohla uznieť na tom, že výkonom niektorých prezidentských právomocí poveruje priamo svojho predsedu.⁴⁰

Vtedajšia **vláda**, na čele s predsedom Mikulášom Dzurindom, na zdravotný stav prezidenta zareagovala uznesením č. 505 prijatým 3. júla 2000, ktorým zobrala na vedomie (resp. konštatovala), že v zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy „jej patrí výkon funkcie prezidenta“ v rozsahu predpokladanom v ustanovení čl. 105 ods. 1, a že priamo na predsedu vlády prešlo hlavné velenie ozbrojených síl. Súčasťou uznesenia bolo aj explicitné konštatovanie, že vláde patrí výkon funkcie prezidenta „až do času, kým prezident SR nebude môcť opätovne vykonávať svoju funkciu“. Rovnakým uznesením vláda súčasne poverila svojho predsedu výkonom niektorých prezidentských právomocí, ktoré v čase jeho nespôsobilosti prešli na vládu. Išlo napríklad o zastupovanie Slovenskej republiky navonok, dojednávanie a ratifikáciu medzinárodných zmlúv, prijímanie a poverovanie vyslancov či zapožičiavanie vyznamenaní. Na rovnakom zasadnutí vláda prijala aj ďalšie dve uznesenia, uznesenia č. 506 a č. 507, ktorými ihneď vykonala jednu z prezidentských právomocí, ktorou je možnosť vrátiť Národnej rade zákon s pripomienkami na opätovné prerokovanie.⁴¹ Vláda tak urobila vo vzťahu k dvom schváleným zákonom. S výkonom vybraných prezidentských právomocí vláda pokračovala aj v ďalších dňoch. Napríklad na svojom zasadnutí konanom 12. júla 2000 uznesením č. 579 rozhodla o vrátení ďalšieho zákona s pripomienkami do Národnej rady, pričom ďalší návrh na vrátenie zákona, naopak, neschválila.⁴² Čo sa týka výkonu prezidentských právomocí priamo **predsedom vlády**, ten v zmysle citovaného uznesenia vlády napríklad realizoval právomoc poverovať vyslancov, a to hneď vo viacerých prípadoch. Dňa 17. júla 2000 podpísal poverovacie listiny veľvyslancovi v Holandskom kráľovstve (Ján Kuderjavý) a 20. júla 2000 zas veľvyslancovi pre Bahrajn, Katar, Kuvajt, Saudskú Arábiu a Spojené arabské emiráty (Peter Zsoldos).⁴³

V rovnaký deň ako vláda, teda 3. júla 2000, na nepriaznivý zdravotný stav zakladajúci nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie zareagoval aj ďalší zastupujúci „prezident“, a to **predseda Národnej rady**. Predseda Národnej rady Jozef Migaš v tento deň prijal rozhodnutie č. 715, ktorým konštatoval nasledovne: „*Vzhľadom na to, že prezident Slovenskej republiky nemôže funkciu prezidenta Slovenskej republiky vykonávať pre závažné dôvody podľa čl. 105 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z. a ústavného zákona č. 9/1999 Z. z., v čase nevykonávania funkcie prezidentom Slovenskej republiky prechádzajú z výkonu funkcie prezidenta Slovenskej republiky na predsedu Národnej rady Slovenskej republiky oprávnenia prezidenta Slovenskej republiky ustanovené v čl. 102 ods. 1 písm. e), f) a g) Ústavy Slovenskej republiky.*“

⁴⁰ Rozdiel spočíval predovšetkým v tom, že ustanovenie čl. 105 ods. 1 účinné v čase nespôsobilosti prezidenta Schustera bolo formulované tak, že vláde priznávalo zastupovanie hlavy štátu generálne s tým, že taxatívne boli uvedené výnimky, teda právomoci, ktoré prechádzali na predsedu Národnej rady. Porovnaj čl. 105 ods. 1 Ústavy v znení účinnom v čase od 27. januára 1999 do 30. júna 2001.

⁴¹ Išlo o právomoc predpokladanú v čl. 102 ods. 1 písm. m) Ústavy v znení účinnom od 27. januára 1999 do 30. júna 2001.

⁴² Porovnaj Komuniké z rokovania vlády z 12. júla 2000. *Vláda SR* [online]. 12. 7. 2020 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.vlada.gov.sk/vlada/zasadnutia/2000/sk_komunike20000712_110.shtml

⁴³ Porovnaj Odovzdávanie poverovacích listín prezidentovi SR p. Rudolfovi Schusterovi. *Prezident SR* [online]. [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://archiv.prezident.sk/schuster/indexbac9.html?364>

Predseda Národnej rady onedlho na to, konkrétne 6. júla 2000 o 16:00 hod.,⁴⁴ realizoval jednu z prezidentských právomocí, ktorých výkon na neho prešiel, a to prijatie demisie člena vlády.⁴⁵ Dotknutým členom vlády bol minister zdravotníctva Ľuboslav Štráboš a dôvodom jeho demisie bol politický a spoločenský tlak súvisiaci s liečbou hlavy štátu. O niekoľko dní na to predseda Národnej rady vymenoval nového ministra zdravotníctva Romana Kováča, čím vykonal ďalšiu z prezidentských právomocí, ktoré v zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy zastupoval.⁴⁶

Z vyššie citovaných vyhlásení a aktov možno vyvodit' záver, že tak vláda, ako aj predseda Národnej rady, v čase nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie pre závažné dôvody rešpektovali v predchádzajúcej časti príspevku formulované závery, že k aktivácii zastupovania hlavy štátu dochádza *ex constitutione a ipso facto*. Citované uznesenie vlády i rozhodnutie predsedu Národnej rady totiž len deklaratórne konštatovali, že k prechodu výkonu (vybraných) prezidentských právomocí došlo.

Keďže mimoriadne nepriaznivý zdravotný stav prezidenta Rudolfa Schustera napokon netrval dlhšie ako šesť mesiacov, k uplatneniu ustanovenia čl. 105 ods. 2 Ústavy v stručne priblíženom období nedošlo. Ústavný súd tak príležitosť realizovať svoju právomoc rozhodnúť o uvoľnení funkcie prezidenta doposiaľ nedostal.

3 Nespôsobilý prezident a konanie pred Ústavným súdom

Keďže Ústavný súd zatiaľ nemal príležitosť uplatniť svoju právomoc rozhodnúť o uvoľnení funkcie prezidenta z dôvodu jeho nespôsobilosti trvajúcej dlhšie ako šesť mesiacov, na nasledujúcich riadkoch sa na právomoc Ústavného súdu a na konanie s ňou spojené pozrieme aspoň z teoretického hľadiska.

Účelom konania o uvoľnení funkcie prezidenta je uprázdniť úrad prezidenta v prípade, kedy riadne zvolený prezident nie je spôsobilý vykonávať právomoci hlavy štátu.⁴⁷ Toto uprázdnenie má následne umožniť obsadenie prezidentského úradu spôsobilou osobou a tým zabezpečiť riadne fungovanie ústavného systému Slovenskej republiky ako celku. Nevyhnutným predpokladom pre to, aby Ústavný súd mohol o uvoľnení funkcie prezidenta rozhodnúť, je nespôsobilosť hlavy štátu na výkon funkcie kontinuálne trvajúca viac ako šesť mesiacov. Ak by bol prezident počas svojho funkčného obdobia, ktoré (spravidla) trvá päť rokov, nespôsobilý povedzme najskôr dva mesiace a jeden deň, o rok opäť dva mesiace a o ďalší rok opäť dva mesiace, Ústavný súd by mal (v prípade začatia konania) dospieť k záveru, že funkcia prezidenta sa neuvoľnila.⁴⁸ K rovnakému záveru by sa malo dospieť aj v prípade, pokiaľ by prezidentova nespôsobilosť síce bola dlhodobá a kontinuálna, no netrvala by viac ako šesť mesiacov.

⁴⁴ Porovnaj rozhodnutie predsedu Národnej rady č. 725 z 10. júla 2000.

⁴⁵ Išlo o právomoc predpokladanú v čl. 102 ods. 1 písm. f) Ústavy v znení účinnom od 27. januára 1999 do 30. júna 2001.

⁴⁶ Porovnaj aj rozhodnutie predsedu Národnej rady č. 730 z 13. júla 2000.

⁴⁷ DRGONEC, J. *Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 277.

⁴⁸ K rovnakým záverom pozri aj LALÍK, LALÍK, 2019, op. cit., s. 505.

Podrobnosti o právomoci Ústavného súdu rozhodnúť o uvoľnení funkcie prezidenta, predovšetkým však podrobnosti o samotnom konaní, v rámci ktorého sa táto právomoc realizuje, sú predmetom zákona o Ústavnom súde. Zaujímavosťou pritom je, že na rozdiel od konania o obžalobe prezidenta za spáchanie vlastizrady alebo úmyselného porušenia ústavy (čl. 107 Ústavy), v prípade konania o uvoľnení funkcie prezidenta samotná Ústava *expressis verbis* neuvádza, že podrobnosti o konaní má určiť zákon. Toto (zrejme) opomenutie však nevyvoláva zásadnejšie problémy, keďže je zjavné, že je to práve zákon o Ústavnom súde, ktorý má v zmysle blanketovej normy obsiahnutej v čl. 140 Ústavy upraviť podrobnosti o spôsobe konania pred ním, čo treba interpretovať tak, že má ísť aj o podrobnosti o konaní o uvoľnení funkcie prezidenta.

Konanie o uvoľnení funkcie prezidenta je predmetom trinástej hlavy („Konanie o uvoľnení funkcie prezidenta“) piatej časti („Konanie pred ústavným súdom“) zákona o Ústavnom súde.⁴⁹ Tieto ustanovenia sú síce relatívne stručné, no netreba zabúdať ani na aplikáciu všeobecných pravidiel týkajúcich sa konania pred Ústavným súdom (prvá hlava piatej časti, § 32 a nasl.), ako ani na primeranú aplikáciu ustanovení iných právnych predpisov predpokladanú priamo v zákone o Ústavnom súde (§ 62). V tomto konaní konkrétne pôjde o aplikáciu Civilného sporového poriadku.⁵⁰

Osobitné ustanovenia obsiahnuté v trinástej hlave piatej časti zákona o Ústavnom súde upravujú to, (1) kto má v konaní o uvoľnení funkcie prezidenta aktívnu procesnú legitímáciu; to, (2) kto je účastníkom konania; (3) problematiku dokazovania a napokon aj (4) podrobnosti o rozhodnutí Ústavného súdu.

Pokiaľ ide o **aktívnu procesnú legitímáciu**, návrh na začatie konania môžu v zmysle § 176 zákona o Ústavnom súde podať tri subjekty: (a) najmenej pätina poslancov Národnej rady, (b) vláda a (c) generálny prokurátor. Takto určený okruh subjektov možno považovať za vyhovujúci, keďže zahŕňa tak reprezentantov parlamentnej opozície (skupina poslancov Národnej rady), reprezentantov vládnej moci (vláda), ako aj reprezentanta apolitického orgánu dohliadajúceho na zákonnosť ako takú (generálny prokurátor).⁵¹ V praxi, berúc do úvahy možnosť primeranej aplikácie ustanovení Civilného sporového poriadku, je predstaviteľné aj spoločné podanie návrhu viacerými aktívne procesne legitimovanými subjektami, ako aj spojenie viacerých návrhov postupne podaných jednotlivými legitimovanými subjektmi do spoločného konania.⁵²

Medzi aktívne procesne legitimovanými subjektmi chýba prezident. Ak totiž nie je dlhodobo spôsobilý na výkon svojej funkcie, možno predpokladať aj jeho nespôsobilosť podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom. Naopak, ak by prezident už nemal záujem svoj

⁴⁹ Zaujímavosťou je, že predchádzajúci zákon upravujúci konanie pred Ústavným súdom, t. j. zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov, osobitné ustanovenia o konaní o uvoľnení funkcie prezidenta vôbec neobsahoval.

⁵⁰ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

⁵¹ Porovnaj aj LALÍK, LALÍK, 2019, op. cit., s. 505.

⁵² Zhodne aj MACEJKOVÁ, BÁRÁNY, BARICOVÁ, FIAČAN, HOLLÄNDER, SVÁK et al., 2020, op. cit., s. 1270 a nasl.

úrad vykonávať, napríklad aj z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu, Ústava mu prostredníctvom čl. 103 ods. 6 umožňuje na svoju funkciu abdikovať. Samozrejme, abdikácia prichádza v prípade zdravotných dôvodov do úvahy len vtedy, pokiaľ by nešlo o tak závažné zdravotné dôvody, ktoré by hlave štátu fakticky bránili abdikačný úkon realizovať (napríklad stav bezvedomia).⁵³

Osobitné ustanovenia zákona o Ústavnom súde neobsahujú žiadnu zmienku o samotnom návrhu na začatie konania o uvoľnení funkcie prezidenta. Na konanie preto bude potrebné aplikovať **všeobecné ustanovenia o návrhu na začatie konania a jeho všeobecných náležitostiach**, ktoré sú upravené v prvej hlave piatej časti zákona o Ústavnom súde. Aj z návrhu na začatie konania o uvoľnení funkcie prezidenta preto musí v prvom rade byť zrejme to, kto ho robí, akej veci sa týka a čo sa ním sleduje.⁵⁴ Nevyhnutným obsahom je tak identifikácia navrhovateľa (skupina poslancov Národnej rady, vláda alebo generálny prokurátor), ako aj identifikácia typu konania, teda uvedenie, že ide o návrh na vyhlásenie rozhodnutia o uvoľnení funkcie prezidenta podľa čl. 105 ods. 2 Ústavy. Zo všeobecných náležitostí návrhu na začatie konania (§ 43 zákona o Ústavnom súde) vyplýva aj to, že súčasťou návrhu musí byť označenie subjektu, proti ktorému návrh smeruje. V prípade konania o uvoľnení funkcie prezidenta pôjde o označenie osoby, ktorá v dotknutom čase zastáva funkciu prezidenta. Súčasťou návrhu má byť aj uvedenie toho, akého rozhodnutia sa navrhovateľ domáha. V našom prípade pôjde o rozhodnutie konštatujúce skutočnosť, že funkcia prezidenta sa uvoľnila. A napokon, všeobecná zákonná úprava vyžaduje aj odôvodnenie návrhu a navrhované dôkazy. Aplikujúc tieto pravidlá na skúmané konanie možno dospieť k záveru, že súčasťou návrhu musí byť uvedenie skutočnosti, že prezident nemôže vykonávať svoju funkciu dlhšie ako šesť mesiacov. Na preukázanie tejto skutočnosti je, z povahy veci, potrebné uviesť odkedy má nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie trvať, čím navrhovateľ preukáže splnenie podmienky nespôsobilosti trvajúcej viac ako šesť mesiacov. Okrem časového údaju by návrh mal obsahovať aj konkretizovanie dôvodov robiacich prezidenta nespôsobilým, ako aj priloženie dôkazov (resp. aspoň ich označenie), ktoré by túto nespôsobilosť mali preukazovať.

Zákon o Ústavnom súde neustanovuje pre podanie návrhu na začatie konania o uvoľnení funkcie prezidenta žiadnu lehotu. Ako už bolo uvedené, v prípade tohto konania platí len opačné časové ohraničenie, a teda, že návrh by mal byť podaný až po tom, ako nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie trvá viac ako šesť mesiacov. Možno sa však stretnúť aj s názorom, že návrh je možné podať aj skôr, avšak stále platí, že v čase rozhodovania Ústavného súdu už musí nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie trvať viac ako šesť mesiacov.⁵⁵ V prípade takéhoto postupu sa teda navrhovateľ vystavuje riziku, že Ústavný súd meritorne rozhodne skôr, než nevyhnutná doba dlhšia ako šesť mesiacov skutočne uplynie. Na druhú stranu, keďže Ústavný súd nemá na rozhodnutie ustanovenú žiadnu lehotu, ak by skutočne v čase podania návrhu bolo zjavné, že prezident nie je na výkon

⁵³ Porovnaj ČIČ, M. et al. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 574.

⁵⁴ Porovnaj § 39 ods. 3 zákona o Ústavnom súde.

⁵⁵ Porovnaj MACEJKOVÁ, BÁRÁNY, BARICOVÁ, FIAČAN, HOLLÄNDER, SVÁK et al., 2020, op. cit., s. 1278 a nasl.; a ĽALÍK, ĽALÍK, 2019, op. cit., s. 505.

funkcie spôsobilý, dalo by sa predpokladať, že Ústavný súd sa s rozhodovaním takpovediac nebude ponáhľať.⁵⁶

To, kto je **účastníkom konania** zákon o Ústavnom súde výslovne uvádza. V zmysle § 177 je účastníkom konania navrhovateľ (skupina poslancov Národnej rady, vláda alebo generálny prokurátor) a prezident, ktorý bude mať postavenie odporcu. V praxi môže byť problematické najmä faktické konanie samotného prezidenta ako účastníka konania, a to v závislosti od dôvodu zakladajúceho nespôsobilosti na výkon funkcie. Ak by dôvod bol zdravotný, napríklad spočívajúci v tom, že prezident nie je pri vedomí, nemožno predpokladať, že bude v konaní môcť samostatne vystupovať. Rovnako problematické by to bolo v prípade, ak by bol prezident napríklad nezvestný. Vzhľadom na túto skutočnosť prichádza do úvahy primeraná aplikácia ustanovení Civilného sporového poriadku predpokladajúcich ustanovenie procesného opatrovníka (§ 69).⁵⁷ V súvislosti s prezidentom ako účastníkom konania treba dodať, že keďže ide o konanie proti konkrétnej osobe a nie proti úradu prezidenta ako takému, v prípade, ak by počas konania došlo k zániku funkcie prezidenta, napríklad uplynutím funkčného (volebného) obdobia, alebo v dôsledku smrti osoby vykonávajúcej úrad hlavy štátu, z povahy veci nie je možné v konaní pokračovať.⁵⁸

Rovnako ako v prípade ostatných druhov konaní pred Ústavným súdom, aj konanie o uvoľnení funkcie prezidenta má dve základné fázy. V tej prvej sa návrh na začatie konania predbežne prerokuje a v prípade, ak nie je daný dôvod na jeho odmietnutie,⁵⁹ nasleduje prijatie návrhu na ďalšie konanie a meritórne rozhodnutie. Podrobnosti o konaní o uvoľnení funkcie prezidenta zákon o Ústavný súd osobitne neupravuje, s výnimkou **rámcových pravidiel dokazovania**. Podľa § 178 si má Ústavný súd vyžiadať všetky doklady, ktoré považuje za potrebné na rozhodnutie o tom, či prezident nemôže svoju funkciu vykonávať. V citovanom ustanovení sa výslovne dodáva, že súd má právo aj na sprístupnenie údajov zo zdravotnej dokumentácie. Uvedené len potvrdzuje skutočnosť, že zákonodarca ako najpravdepodobnejší dôvod nespôsobilosti prezidenta predpokladal práve dôvod týkajúci sa zdravotného stavu. Z citovanej zákonnej úpravy taktiež vyplýva, že Ústavný súd nie je viazaný len dôvodmi a dôkazmi navrhovateľa, ale má, naopak, v zmysle princípu skúmania objektívnej pravdy za úlohu zistiť skutočný stav veci, a teda, či prezident skutočne je na výkon svojej funkcie nespôsobilý.⁶⁰ Ústavný súd je preto oprávnený zaobstarať si aj ďalšie dôkazy, a to prostredníctvom postupov predpokladaných v Civilnom sporovom

⁵⁶ Na druhú stranu, k „rýchlosti“ rozhodovania treba pristupovať primerane, keďže nevhodným by určite bol taký špekulatívny postup, ak by navrhovateľ návrh podal už po krátkej dobe trvania nespôsobilosti hlavy štátu a počítal by s tým, že táto môže (ale aj nemusí) napokon trvať Ústavou vyžadovaný čas.

⁵⁷ Pre podrobnosti k možnosti ustanovenia procesného opatrovníka prezidentovi pozri napr. MACEJKOVÁ, BĀRĀNY, BARICOVÁ, FIAČAN, HOLLĀNDER, SVĀK et al., 2020, op. cit., s. 1270 a nasl.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ V rámci skúmaného konania prichádza do úvahy najmä skutočnosť, že návrh bol podaný zjavne neoprávnenou osobou, teda niekým iným ako aktívne procesne legitimovanými subjektmi. Pre podrobnosti k dôvodom odmietnutia návrhu v rámci predbežného prerokovania návrhu na začatie konania pozri § 56 zákona o Ústavnom súde.

⁶⁰ Porovnaj ĽALÍK, ĽALÍK, 2019, op. cit., s. 506.

poriadku. Ústavný súd je tak v skúmanom konaní oveľa viac „skutkovým“ súdom než to platí pre iné typy pred ním prebiehajúcich konaní.

O návrhu na vyhlásenie uvoľnenia funkcie prezidenta Ústavný súd v zmysle čl. 131 ods. 1 Ústavy **rozhoduje v pléne** zloženom zo všetkých trinástich sudcov. Rozhoduje bez nariadenia ústneho pojednávania, keďže konanie o uvoľnení funkcie nie je uvedené vo výpočte konaní, v prípade ktorých sa ústne pojednávanie uskutočňuje.⁶¹ Pokiaľ ide o samotné meritorne rozhodnutie, z povahy veci prichádzajú do úvahy dve možnosti. Ústavný súd môže **návrhu nevyhovieť a tým konštatovať, že funkcia prezidenta sa neuvoľnila**. Takéto rozhodnutie má len deklaratórne účinky.⁶² Druhou možnosťou je **vyhovenie návrhu, a teda konštatovanie, že funkcie prezidenta sa uvoľnila**. V prípade tohto rozhodnutia už pôjde o rozhodnutie konštitutívnej povahy s účinkami *ex nunc*.⁶³ V zmysle § 179 ods. 1 zákona o Ústavnom súde sa má rozhodnutie vyhlásiť v Zbierke zákonov. Keďže citovaná norma hovorí len o náleze v konaní o uvoľnení funkcie prezidenta a ďalej nešpecifikuje jeho výrok, v Zbierke zákonov by sa malo vyhlásiť tak rozhodnutie o uvoľnení funkcie, ako aj to rozhodnutie, ktorým Ústavný súd návrhu nevyhovел. Zákon o Ústavnom súde v nasledujúcom odseku (ods. 2) výslovne dodáva, že nález o uvoľnení funkcie prezidenta je právoplatný dňom jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov. Okrem Zbierky zákonov sa rozhodnutie, aj také, ktorým nebolo návrhu vyhovené, má vyhlásiť aj prostredníctvom Tlačovej agentúry Slovenskej republiky. Rozhodnutie sa v zmysle všeobecných pravidiel konania doručuje všetkým účastníkom konania.⁶⁴

Dôsledkom rozhodnutia, ktorým Ústavný súd návrhu vyhovel, sme sa venovali v druhej časti príspevku. Ak návrhu, naopak, nevyhovел, dôsledkom bude to, že osoba dovtedy zastávajúca úrad prezidenta zostáva vo svojej funkcii a jej funkčné obdobie plyní ďalej. Na rozdiel od neúspešného výsledku ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta však nedochádza k začiatku plynutia nového funkčného (volebného) obdobia prezidenta.⁶⁵

4 Nespôsobilosť prezidenta ako možnosť odstavenia hlavy štátu?

Ako už bolo načrtnuté v úvode, inštitút nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie môže byť zneužíteľný. Dá sa totiž predstaviť situácia, že „urobenie“ **prezidenta nespôsobilým môže poslúžiť na presadenie určitého rozhodnutia, ktoré prezident odmieta vykonať**, alebo, naopak, **na zabránenie prijatia takého rozhodnutia, ktoré by inak hlava štátu urobila**. Na nasledujúcich riadkoch sa bližšie pozrieme na to, či sú načrtnuté scenáre v podmienkach ústavnej úpravy Slovenskej republiky možné, resp. či existujú dostatočné mechanizmy, vďaka ktorým by im bolo možné predísť.

⁶¹ Porovnaj § 58 zákona o Ústavnom súde.

⁶² Zhodne aj LALÍK, LALÍK, 2019, op. cit., s. 508.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Porovnaj § 68 ods. 1 Zákona o Ústavnom súde.

⁶⁵ Porovnaj čl. 106 ods. 3 Ústavy.

To, že zneužitie ústavou predpokladanej nespôsobilosti hlavy štátu nie je v praxi nepredstaviteľné, možno ilustrovať aj na dvoch príkladoch zo zahraničia. Oba sa síce týkajú monarchistickej hlavy štátu, no nepochybne sú použiteľné aj v podmienkach tej republikánskej. V oboch pritom išlo o to, že úradujúca hlava štátu odmietala urobiť konkrétne rozhodnutie. V prvom prípade zohral úlohu belgický kráľ *Baudouin* (vládol v r. 1951–1993), ktorý v roku 1990 z náboženských dôvodov odmietol udeliť kráľovský súhlas zákonu liberalizujúcemu umelé prerušenie tehotenstva. Sám však požiadal vládu o to, aby bol vyhlásený za dočasne nespôsobilého na výkon funkcie, čo sa napokon, v zmysle čl. 82 vtedy platného znenia belgickej ústavy, aj skutočne stalo. Jeho nespôsobilosť však trvala len jediný deň (4. apríl 1990), keďže už deň na to, čo členovia vlády zastupujúci kráľa sporný zákon podpísali, bol opäť vyhlásený za spôsobilého. Podobný prípad sa takmer odohral aj v susednom Luxembursku. Tamojší veľkvojvoda *Henri* (vládne od r. 2000) v roku 2008 odmietol udeliť súhlas zákonu týkajúcemu sa eutanázie. Ako jedno z možných východísk sa ponúkalo riešenie podobné tomu belgickému, no napokon došlo k zmene ústavy, v rámci ktorej bola formulácia, podľa ktorej veľkvojvoda sankcionuje (schvaľuje) a vyhlasuje zákony, nahradená formuláciou, podľa ktorej ich len vyhlasuje.⁶⁶

Je možné si situáciu podobnú priblíženým príkladom z krajín Beneluxu predstaviť aj na Slovensku? Vo vzťahu k právomoci prezidenta podpisovať zákony⁶⁷ pravdepodobne nie, nakoľko eventuálny prezidentský nesúhlas so schváleným zákonom, t. j. jeho veto, je možné v Národnej rade pomerne ľahko prelomiť.⁶⁸ O čosi predstaviteľnejšie to však môže byť v prípade iných prezidentských právomocí. So zreteľom na známe slovenské reálie si možno predstaviť situáciu, kedy by prezident odmietal menovať niektorého z verejných funkcionárov, ktorých menovanie mu Ústava zveruje. V nie až tak dávnej minulosti išlo napríklad o menovanie sudcov Ústavného súdu či o menovanie generálneho prokurátora. Predstaviteľná je teda napríklad situácia, že ak by Národná rada zvolila kandidáta na generálneho prokurátora, no prezident by ho odmietal vymenovať, teoreticky by predseda Národnej rady mohol vyhlásiť, že prezident v zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy pre závažné dôvody nemôže vykonávať svoju funkciu a následne by sám generálneho prokurátora vymenoval. Citované ustanovenie Ústavy totiž prezidentskú právomoc zakotvenú v čl. 102 ods. 1 písm. t), t. j. menovanie generálneho prokurátora, v čase nespôsobilosti prezidenta zveruje práve predsedovi Národnej rady.

Aj keď sa načrtnutý príklad môže zdať tak trochu prehnaný, úplne vylúčiť ho nemožno. A keďže, ako už bolo uvedené aj skôr, **Ústava pre aktiváciu zastupovania prezidenta z dôvodu jeho nespôsobilosti na výkon funkcie nevyžaduje žiadne rozhodnutie**, nie to ešte rozhodnutie nestranného orgánu ktorý by do zastupovania prezidentských právomocí

⁶⁶ K obojm prípadom pozri napr. LUKASZEWSKI, M. *Acquis Européen in the Field of Monarchical Power: The Future of the Monarchical Form of Government in Europe in the Face of the Limitation of the Monarch's Power – Scandinavian Monarchy as a Model for European Monarchies?* In: WACLAWCZYK, W., JAROSZ, A. (eds.) *The Process of Politicization*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2017, s. 184.

⁶⁷ Prezident v zmysle čl. 102 ods. 1 písm. f) Ústavy podpisuje zákony a v zmysle písm. o) ich do 15 dní od doručenia môže Národnej rade vrátiť s pripomienkami.

⁶⁸ Národná rada môže v zmysle čl. 84 ods. 3 Ústavy prelomiť nesúhlas prezidenta prostredníctvom absolútnej väčšiny poslaneckých hlasov.

nebol zainteresovaný, **možno konštatovať, že Ústava neobsahuje dostatočné mechanizmy, ktoré by mohli vyššie načrtnutým prípadom zabrániť.** Podľa súčasného znenia ústavného textu sú to totiž samotné zastupujúce subjekty, t. j. predseda Národnej rady, vláda a predseda vlády, ktoré o naplnení hypotézy čl. 105 ods. 1 Ústavy v podstate rozhodujú.

V súvislosti s potenciálnym zneužitím inštitútu nespôsobilosti prezidenta, v rámci ktorého by predseda Národnej rady, vláda, či predseda vlády realizovali namiesto prezidenta jeho právomoc, sa otvára otázka ako nahliadať na právne akty, ktoré by boli výsledkom takejto realizácie. Ak by totiž hypotéza normy čl. 105 ods. 1 Ústavy nebola splnená, čiže ak by prezident v skutočnosti bol na výkon funkcie spôsobilý, nemohla by nastať ani jej dispozícia, čiže by nemohlo dôjsť k prechodu právomocí prezidenta na iné ústavné orgány. Ak by k tomuto prechodu nedošlo, možno konštatovať, že právny akt vydaný zastupujúcim „prezidentom“, napríklad predsedom Národnej rady, by bol vydaný bez existencie právomoci ho vydať. V takomto prípade by na vydaný právny akt bolo možné hľadieť, vypožičajúc si terminológiu teórie občianskeho (súkromného) práva,⁶⁹ ako na ničotný či zdanlivý, prípadne ako na nulitný. Ak by takýmto, právne v podstate neexistujúcim aktom, mal byť dokonca niekto menovaný do verejnej funkcie, napríklad do už spomínanej funkcie generálneho prokurátora, logika veci by hovorila to, že do danej funkcie menovaný právne nebol. Už len tento zjednodušený prípad ilustruje, aké závažné dôsledky môže zneužitie ustanovení čl. 105 ods. 1 Ústavy priniesť.

Ak sme dospeli k záveru, že akty vydané namiesto prezidenta bez splnenia hypotézy normy čl. 105 ods. 1 možno považovať za nulitné, logicky sa natíska ďalšia otázka: Ako možno napraviť takéto zneužitie ústavnej úpravy nespôsobilosti hlavy štátu po tom ako k nej došlo? Odpoveď nie je ani zďaleka jednoduchá, azda aj preto, že tvorcovia Ústavy boli pri konštrukcii inštitútu nespôsobilosti hlavy štátu a jej zastupovania určite dobromyseľní. Faktom totiž je, že v právom poriadku Slovenskej republiky nenachádzame osobitné súdne konanie, prostredníctvom ktorého by bolo možné dosiahnuť autoritatívne konštatovanie nulitnosti, čiže právnej neexistencie aktov vydaných zastupujúcim „prezidentom“ bez splnenia predpokladov čl. 105 ods. 1 Ústavy. Nápomocným v tomto prípade nie je ani správne súdnictvo, ktoré poskytuje ochranu pred „iným zásahom“ orgánu verejnej správy, a to jeho vyhlásením za nezákonný.⁷⁰ „Bezzubosť“ načrtnutého konania pramení z dôvodu, že pod pojem „orgán verejnej správy“, ktorý v danom konaní vystupuje na strane žalovaného, možno subsumovať maximálne vládu (no už nie predsedu Národnej rady),⁷¹ ako aj z dôvodu, že predmetné konanie zrejme nebolo vôbec zamýšľané na aplikáciu na nami skúmaný prípad.⁷² Ako posledná **možnosť ochrany tak prichádza do úvahy**, prinajmenšom teoreticky, **Ústavný súd.**

⁶⁹ Porovnaj napr. LAZAR, J. et al. *Občianske právo hmotné. 1.* Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 137.

⁷⁰ Porovnaj ustanovenia § 252 ž § 263 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

⁷¹ Porovnaj napr. BARICOVÁ, J., FEČÍK, M., ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S. et al. *Správny súdny poriadok. Komentár.* Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 45 nasl.

⁷² Ibid., s. 1225 a nasl.

Ak by k vydaniu aktu zastupujúcim „prezidentom“ došlo bez naplnenia podmienky predpokladanej v čl. 105 ods. 1 Ústavy a súčasne by sa takýmto aktom malo zasiahnuť do základných práv a slobôd, ako jedna možnosť by mohlo prichádzať do úvahy konanie podľa čl. 127 Ústavy, čiže konanie o ústavnej sťažnosti fyzickej osoby namietajúcej porušenie svojich základných práv a slobôd. Načrtnutú úvahu možno čiastočne oprieť o závery Ústavného súdu z minulosti. Ten sa totiž od roku 2015 zaoberal ústavnými sťažnosťami kandidátov na funkciu sudcov (samotného) Ústavného súdu, ktoré smerovali proti rozhodnutiam prezidenta o ich nemenovaní. Ústavný súd v jednom z rozhodnutí patriacich do tejto „ságy“ slovenského ústavného práva uviedol, že ak prezident prekročí svoje právomoci (v danom prípade rozhodnutím o nevymenovaní kandidáta), výsledkom je nulitný akt (paakt), z ktorého nevznikajú žiadne právne následky.⁷³ Podobnú líniu uvažovania by Ústavný súd mohol uplatniť aj v prípade sťažnosti smerujúcej proti rozhodnutiu niektorého zo zastupujúcich „prezidentov“. Otáznym však zostávajú dôsledky eventuálneho rozhodnutia Ústavného súdu. V rámci konania o ústavnej sťažnosti, ak je jej predmetom rozhodnutie zasahujúce do základných práv a slobôd, sa totiž spravidla rozhodne o zrušení tohto rozhodnutia a o vrátení veci na opätovné rozhodnutie.⁷⁴ Ak by však predmetom rozhodovania bol nulitný právny akt, možnosť jeho zrušenia, keďže vlastne právne neexistuje, je sporná. V takomto prípade by Ústavný skôr mohol rozhodnúť o zákaze pokračovania v porušovaní základných práv a slobôd, čiže o zákaze zastupujúceho „prezidenta“ ďalej (namiesto prezidenta) konať.

Druhým riešením prípadného sporu o to, či je prezident v zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy skutočne nespôsobilý na výkon funkcie, ktoré by mohol, aspoň teoreticky, zabezpečiť Ústavný súd, je využitie konania o výklade ústavy podľa čl. 128 Ústavy.⁷⁵ Niektorý z aktívne legitimovaných subjektov,⁷⁶ napríklad priamo prezident, by sa mohol obrátiť na Ústavný súd s návrhom, podľa ktorého si orgán verejnej moci, ktorý chce prezidenta zastupovať a vykonávať jeho právomoci, nesprávne vykladá Ústavu, konkrétne jej čl. 105 ods. 1. Aj v prípade takéhoto riešenia však možno identifikovať hneď niekoľko problémov. Jedným z nich je absencia lehoty, v rámci ktorej by mal Ústavný súd záväzný výklad podať. V prípade vzniku sporu o to, či sú podmienky na zastupovanie prezidenta splnené a či vláda, jej predseda alebo predseda Národnej rady vykonávajú prezidentské právomoci skutočne oprávnené, by celkom určite bolo žiaduce aby rozhodnutie padlo čo možno najskôr. Ďalším problémom by taktiež bolo to, že rozhodnutie Ústavného súdu, aj keby išlo o záväzný výklad sporného textu Ústavy, by spravidla prišlo až po realizácii prezidentskej právomoci a tak by priamo neriešilo to, čo robiť s neústavne vydanými aktmi zastupujúcich „prezidentov“. Aby bolo konanie o výklade Ústavy skutočne efektívne, malo by sa využiť ešte predtým ako príde

⁷³ Nález Ústavného súdu zo 6. 12. 2017, sp. z. I. ÚS 575/2016.

⁷⁴ K možnostiam rozhodnutia Ústavného súdu v rámci konania o ústavnej sťažnosti pozri ustanovenia § 133 zákona o Ústavnom súde.

⁷⁵ Zhodne aj MACEJKOVÁ, BÁRÁNY, BARICOVÁ, FIAČAN, HOLLÄNDER, SVÁK et al., 2020, op. cit., s. 1263 a nasl.

⁷⁶ Porovnaj § 176 zákona o Ústavnom súde.

k použitiu právnej normy o ktorej výklad sa vedie spor.⁷⁷ V prípade „hasenia“ zneužitia inštitútu nespôsobilosti prezidenta však o takúto situáciu zrejme nepôjde.

V rámci hľadania rôznych právnych garancií pred zneužitím ústavnej úpravy nespôsobilosti prezidenta sa možno pristaviť ešte pri prostriedkoch trestného práva, ktoré by mohli pôsobiť preventívne. **Ak by predseda Národnej rady, predseda vlády či členovia vlády ako kolektív realizovali prezidentské právomoci bez splnenia predpokladu uvedeného v čl. 105 ods. 1 Ústavy, hypoteticky by tým mohli naplniť skutkové podstaty hneď niekoľkých trestných činov.** V prvom rade by mohlo ísť o trestný čin zneužitia právomocí verejného činiteľa (§ 326 Trestného zákona⁷⁸). Tohto trestného činu sa totiž dopustí verejný činiteľ, ktorý „*v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech [...] prekročí svoju právomoc ...*“. Verejným činiteľom totiž, v zmysle definície obsiahnutej v § 128 ods. 1 Trestného zákona, je tak člen vlády, ako poslanec Národnej rady (ktorým je aj jej predseda). Nevyhnutným predpokladom pre možnosť trestnoprávneho postihu by však bolo to, že zastupujúcim „prezidentom“ by bolo potrebné preukázať úmysel, a teda, že právomoci prezidenta realizovali nie v dobrej viere, ale, naopak, s úmyslom dosiahnuť vyššie uvedené ciele. Ďalším trestným činom, o ktorého aplikácii by sa dalo uvažovať, je trestný čin sabotáže (§ 317 Trestného zákona). Tohto trestného činu sa totiž dopustí ten, „*keď v úmysle poškodiť ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť Slovenskej republiky zneužije svoje zamestnanie, povolanie, postavenie alebo svoju funkciu [...] preto, aby a) maril alebo sťažoval plnenie dôležitej úlohy štátneho orgánu [...] alebo b) spôsobil v činnosti takeého orgánu [...] poruchu alebo inú závažnú škodu ...*“. Aj v tomto prípade by bolo potrebné preukázať úmysel páchať, napríklad viažuci sa na to, že konal v úmysle poškodiť ústavné zriadenie. To Trestný zákon definuje ako „*demokratický systém základných práv a slobôd garantovaný náležitým usporiadaním a fungovaním orgánov štátnej moci, územnej samosprávy a politických strán a hnutí upravený Ústavou Slovenskej republiky*“ (§ 134 ods. 1). Záverom stručného exkurzu do trestného práva tak možno opäť dospieť k záveru, že ani v tomto prípade zákonodarca zrejme jednoznačne nepočítal s možnosťou (úmyselného) zneužitia Ústavou predpokladanej nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie.

Závery a úvahy *de lege ferenda*

V príspevku sme upriamili pozornosť na to, ako Ústava Slovenskej republiky rieši prípadnú nespôsobilosť osoby zastávajúcej úrad prezidenta na výkon tejto funkcie. Cieľom bolo pokúsiť sa zodpovedať dve otázky, ktoré s problematikou ústavnej úpravy nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie súvisia. Prvá znela tak, či platná úprava dostatočne zabezpečuje riadny chod ústavného systému, konkrétne riadny výkon prezidentských právomocí, aj v prípade, ak by prezident na výkon funkcie nebol spôsobilý. Druhá otázka sa týkala možného zneužitia súčasnej úpravy, ktoré môže mať dve rôzne podoby. Mohlo by ísť tak o snahu presadiť určité rozhodnutie, ku ktorému sa hlava štátu stavia odmietavo,

⁷⁷ Podobne aj EALÍK, EALÍK, 2019, op. cit., s. 431.

⁷⁸ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

ako aj o snahu zabrániť prijatiu určitého rozhodnutia hlavou štátu. Článok sa preto pokúsil nájsť odpoveď na otázku, či existujúca úprava obsahuje aj mechanizmy sťažujúce zneužitie inštitútu nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie.

Ako už v článku bolo uvedené, najzávažnejší nedostatok súčasnej ústavnej úpravy riešajúcej nespôsobilosť prezidenta na výkon funkcie sa týka otázky *kto* má rozhodnúť o tom, že k prechodu výkonu prezidentských právomocí v zmysle čl. 105 ods. 1 Ústavy má dôjsť. Platná ústavná úprava túto otázku výslovne nerieši. K prechodu právomocí na vládu, jej predsedu a predsedu Národnej rady preto dochádza bez toho, aby o naplnení hypotézy, t. j. o verifikácii skutočnosti, že prezident je skutočne pre závažné dôvody nespôsobilý na výkon funkcie, rozhodol subjekt, ktorý nie je na výkone prezidentských právomocí priamo zainteresovaný. K aktivácii zastupovania hlavy štátu tak dochádza *ex constitutione* a *ipso facto* . Takáto úprava ponecháva značný priestor pre jej potenciálne zneužitie, a teda pre „odstavenie“ hlavy štátu tak, ako sme to priblížili v predchádzajúcej časti článku. V prípade zastupovania prezidenta Rudolfa Schustera v lete roku 2000 k takémuto zneužitiu síce nedošlo, no existujúca úprava neobsahuje dostatočné garancie majúce za cieľ tomuto zneužitiu zabrániť, ani právne nástroje, ktoré by dôsledky tohto zneužitia, predovšetkým nulité akty zastupujúcich „prezidentov“, právne uspokojivo vyriešili.

Pre porovnanie, ústavy ostatných krajín V4, menovite Českej republiky, Maďarska i Poľska, výslovne predpokladajú, že o nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie rozhodne určený ústavný orgán. Ústava Českej republiky vyžaduje uznesenie oboch parlamentných komôr, t. j. Poslaneckej snemovne i Senátu,⁷⁹ Ústava Poľska uznesenie dvoch tretín Sejmu⁸⁰ a Základný zákon Maďarska zas uznesenie (jednokomorového) parlamentu, rovnako prostredníctvom dvoj tretinovej väčšiny.⁸¹ Vo všetkých troch prípadoch je to síce parlament (resp. jeho komory), teda nie nezávislý apolitický orgán, ktorý o existencii nespôsobilosti hlavy štátu rozhoduje, no stále ide o riešenie vhodnejšie než to, ak by o danej skutočnosti nemal *expressis verbis* rozhodovať nikto a len by postačilo sa prezidentských právomocí takpovediac chopiť.

Jednou z možností, ako sa v rovine *de lege ferenda* s priblíženým nedostatkom ústavnej úpravy na Slovensku vysporiadať, by mohol byť (nový) typ konania pred Ústavným súdom, v rámci ktorého by mal súd posúdiť to, či je prezident pre závažné dôvody skutočne nespôsobilý na výkon funkcie, a teda, či je splnená hypotéza čl. 105 ods. 1 Ústavy predpokladajúca prechod (vybraných) prezidentských právomocí na iné ústavné orgány. Subjektom, ktorému by v takomto konaní mala byť priznaná aktívna procesná legitimácia, by nepochybne mal byť sám prezident, ktorý by tvrdil, že na výkon funkcie spôsobilý je, teda, že hypotéza čl. 105 ods. 1 naplnená nie je. Z povahy veci by ako ďalšie legitimované subjekty prichádzali do úvahy tie orgány verejnej moci, na ktoré by výkon právomocí hlavy štátu mal prejsť. V záujme zabránenia zneužitiu inštitútu nespôsobilosti hlavy štátu by sa dalo uvažovať napríklad aj nad akýmsi neodkladným opatrením spočívajúcim v zdržaní sa výkonu prezidentských právomocí zastupujúcimi subjektmi do času, pokiaľ Ústavný súd o návrhu

⁷⁹ Porovnaj čl. 66 Ústavy Českej republiky.

⁸⁰ Porovnaj čl. 131 Ústavy Republiky Poľsko.

⁸¹ Porovnaj čl. 12 Základného zákona Maďarska.

nerozhodne. Naopak, v záujme kontinuálneho výkonu prezidentských právomocí by sa zas dalo uvažovať aj nad takým riešením, že prechod právomocí by nebol podmienený rozhodnutím Ústavného súdu, ale, naopak, jeho rozhodnutie, pokiaľ by dalo za pravdu prezidentovi, by mohlo pre tento prechod znamenať „stopku“. V takomto prípade by však (opäť) bolo potrebné vyriešiť otázku čo s právnymi aktmi, ktoré zastupujúci „prezidenti“ do času meritórneho rozhodnutia Ústavného súdu už vydali. Tak či onak, nemožno opomínať fakt, že v prípade, pokiaľ je hlava štátu skutočne nespôsobilá na výkon funkcie, je všeobecným záujmom to, aby prezidentské právomoci, alebo prinajmenšom tie z nich, ktoré sú pre chod ústavného systému nevyhnutné, boli čo možno najskôr aj vykonávané. Prípadné konanie pred Ústavným súdom, ktorého predmetom by bola verifikácia nespôsobilosti prezidenta, by mohlo byť, najmä ak by malo trvať dlhší čas, v rozpore s touto požiadavkou. Na mieste je preto nájsť primeranú rovnováhu medzi právnou istotou v tom, že zastupovanie prezidenta má byť skutočne aktivované, a požiadavkou na čo možno najväčšiu flexibilitu, teda požiadavkou na to, aby prezidentské právomoci takpovediac „neležali ladom“. V prípade osvojenia si navrhovaného riešenia by preto bolo žiadúce zabezpečiť to, aby Ústavný súd rozhodol skutočne v extrémne krátkom čase.

Okrem skutočnosti, že o prechode právomoci prezidenta nespôsobilého na výkon funkcie pre závažné dôvody nemusí nikto formálne rozhodnúť, možno za ďalší nedostatok platnej úpravy označiť aj to, že Ústava ani len demonštratívne nevysvetľuje čo je potrebné považovať za „závažné dôvody“. Táto absencia zvyšuje riziko nie len zneužitia inštitútu nespôsobilosti prezidenta, ale aj riziko chyby v posúdení toho, či prezident je na výkon svojej funkcie spôsobilý. Avšak, prípadné priznanie právomoci Ústavnému súdu verifikovať hypotézu obsiahnutú v čl. 105 ods. 1 Ústavy by mohlo odstrániť či zmierniť aj tento nedostatok. Aspoň demonštratívny výpočet konkrétnych dôvodov by ale výkladovú úlohu sudcov Ústavného súdu zrejme uľahčil.

Pokiaľ ide o úpravu obsiahnutú v čl. 105 ods. 2 Ústavy, t. j. o nespôsobilosť prezidenta trvajúci dlhšie ako šesť mesiacov, v tomto prípade stojí za zmienku otázka, čo v prípade, pokiaľ by žiadny z aktívne procesne legitimovaných subjektov návrh na začatie konania o uvoľnení funkcie prezidenta nepodal. Nemožno totiž úplne vylúčiť situáciu, že by týmto subjektom, prinajmenšom niektorým z nich, stav, kedy prezident síce vo funkcii je, no prakticky jeho právomoci vykonávajú iné ústavné orgány, politicky vyhovoval.⁸² Za poistku voči takému stavu síce možno označiť aktívnu procesnú legitimáciu skupiny (opozičných) poslancov Národnej rady a najmä generálneho prokurátora, no načrtnutý scenár úplne vylúčiť nejde. Možno si preto položiť otázku, či by Ústavný súd, v záujme čo možno najskoršieho obsadenia funkcie prezidenta spôsobilou osobou, nemal mať možnosť začať konanie aj *ex officio*. Právnou skutočnosťou, ktorá by mohla byť predpokladom pre začatie konania, by mohol byť skutočný výkon prezidentských právomocí niektorým zo zastupujúcich ústavných orgánov a uplynutie doby viac ako šesť mesiacov od začiatku takéhoto výkonu prezidentských právomocí. Na druhú stranu, problematickým by mohol byť určité posilnenie Ústavného

⁸² Podobné úvahy by mohli prameniť z rôznych skutočností, napríklad aj z predpokladaného termínu konania prezidentských volieb po uvoľnení funkcie či z „nesympatií“ voči kandidátovi, ktorý by sa, napríklad podľa prieskumov verejnej mienky, mohol v danom čase stať novým prezidentom.

súdu a s tým spojnú narušenie dispozičného princípu. Avšak, do úvahy treba brať aj skutočnosť, že Ústavný súd by pri proaktívnom postupe nebol motivovaný „zistiť“, keďže sám by právomoci hlavy štátu vykonávať nemohol.

Ak zotrváme v rovine *de lege lata*, dalo by sa uvažovať nad tým, či oprávnenie podať návrh na začatie konania o uvoľnení funkcie prezidenta nemožno považovať súčasne za povinnosť dotknutých subjektov. Zo znenia ustanovenia čl. 105 ods. 2 Ústavy by striktné jazykovým výkladom síce bolo možné vyvodit' povinnosť Ústavného súdu uvoľniť funkciu prezidenta,⁸³ avšak zo znenia príslušnej zákonnej úpravy rovnaká interpretácia vo vzťahu k podaniu návrhu zrejme neobstojí.⁸⁴ Skôr sa možno prikloniť k záveru, že zákonodarcu tým, že možnosť podať návrh zveril viacerým a súčasne pomerne odlišným subjektom, počítal s tým, že by sa nemalo stať to, že aspoň jeden z nich by návrh nepodal. Aj vzhľadom na uvedené sa ako azda lepšie riešenie, pokiaľ by skutočne bola obava z pasivity potenciálnych navrhovateľov, javí práve priznanie možnosti Ústavného súdu začať konanie aj *ex offi.*

Sumarizujúc doteraz uvedené je ešte treba jednoznačne zodpovedať dve položené otázky. Na prvú z nich možno odpovedať kladne. Ako bolo popísané v druhej časti príspevku, Ústava skutočne obsahuje relatívne efektívny mechanizmus zabezpečujúci to, aby v prípade nespôsobilosti prezidenta na výkon funkcie nedošlo k zásadnej poruche v chode ústavného systému. Naopak, na druhú otázku treba odpovedať skôr záporne, keďže v rámci úpravy zastupovania hlavy štátu v dôsledku jej nespôsobilosti Ústava a nadväzujúca zákonná úprava neobsahuje mechanizmus, ktorý by dostatočne efektívne bránil možnému zneužitiu spočívajúcemu v tom, že zastupujúce orgány by prezidenta takpovediac sami a svojvoľne označili za nespôsobilého. Návrhy prezentované na predchádzajúcich riadkoch by však mohli aspoň podnietiť diskusiu o možných riešeniach. Aj napriek tomu, že platná ústavná úprava v Českej republike, v Maďarsku či v Poľsku sa *prima facie* javí ako lepšia, výsledok tejto diskusie by mohol byť zaujímavý aj pre ostatné krajiny V4.

⁸³ V zmysle čl. 105 ods. 2 prvej vety Ústavy „*Ak prezident nemôže vykonávať svoju funkciu dlhšie ako šesť mesiacov, Ústavný súd Slovenskej republiky vyhlási, že funkcia prezidenta sa uvoľnila*“.

⁸⁴ V zmysle § 176 zákona o Ústavnom súde „*Návrh na vyhlásenie rozhodnutia podľa čl. 105 ods. 2 ústavy, že funkcia prezidenta sa uvoľnila, môžu podať: ...*“.